O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT CHET TILLAR INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”
B.A.Xolikov
2024-yil “___” ________
Ro‘yxatga olindi № BD-60230100-1.10
2024-yil “___” ________

ADABIYOTSHUNOSLIK
FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	200 000 – San’at va gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi:	230 000 – Tillar
Ta’lim yo‘nalishi:	60230100 – Filologiya va tillarni o‘qitish (ingliz, nemis, fransuz, ispan italyan tillari)

Fan/modul kodi ADSHK1204	O‘quv yili 2024-2025	Semestr 2	ECTS – Kreditlar 4
Fan/modul turi Majburiy	Ta’lim tili O‘zbek/rus	Haftadagi dars soatlari 3	

	Fan nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	Adabiyotshunosik	48	72	120

2.

I. Fanning mazmuni

Fanni o‘qitishdan maqsad – “Adabiyotshunoslik” badiiy asarni tahlil qilish uchun yo‘llanma berish, badiiy matnni chuqur va turli metodlar asosida talqin qilish, jahon adabiyotshunosligidagi adabiyotshunoslik metodlarining ichki imkoniyati va cheklanganlik tomonlarini barcha adabiy tur hamda janrlar bo‘yicha yozilgan ilmiy asarlar misolida asoslab o‘rganish, talabalarning ilmiy-estetik tafakkurini shakllantirish sanaladi.

“Adabiyotshunoslik” fanining **vazifalari** uning maqsadidan kelib chiqqan holda quyidagilardan iborat:

- Badiiy matnni tahlil qilish, badiiy asarga estetik baho bera olishi;
- adabiy hodisalarni ilmiylik va mantiqiylik asosida o‘zlashtira olishi;
- badiiy tafakkur va dunyoqarash haqida tasavvurga ega bo‘lishi;
- mustaqil va zamonaviy fikrlashi, kundalik faoliyatda badiiy-estetik madaniyatini yuksaltirishi;
- badiiy va ilmiy tafakkurning yuksak darajadagi ko‘nikmalarini shakllantirishi;
- sujet, kompozitsiya, fabula, konflikt kabi badiiy asar tuzilishi bilan bog’liq masalalar haqida nazariy bilimga ega bo‘lishi.
- adabiy-badiiy va ilmiy-estetik idrokni tahlil va tadqiq etish malakasini hosil etishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu: Adabiyotshunoslik – fan.

Adabiyotshunoslikning tarkibiy qismlari. Adabiyotshunoslik nazariyasining adabiyot tarixi, adabiyot nazariyasi, adabiy tanqidchilik, manbashunoslik, matnshunoslik bilan aloqasi.

2-mavzu: Hayot va adabiyot.

Hayot va adabiyotning mushtarakligi, hayot haqiqatining badiiy tarzda aks etishi, badiiy asarlar misolida ochib berilgan.

3-mavzu: Badiiy obraz.

Obrazlilik – adabiyotning asosiy xususiyati. Inson – adabiyotning asosiy qahramoni. Obraz yaratish yo‘llari.

4-mavzu: Mazmun va shakl. Mavzu va g’oya.

Shakl va mazmun haqida tushuncha. Ularning birligi. G‘oya va mavzu rang-barangligi.

5-mavzu: Badiiy asarda sujet va kompozitsiya. Sujet va kompozitsiya, asar tili. Sujet – qahramonlar o‘rtasidagi aloqa, munosabatlarni ifodalovchi, asar mazmunini tashkil etuvchi voqealar tizimi. Sayyor (ko‘chma) sujetlar. Fabula – asar uchun asos bo‘lgan hayotiy voqea-hodisalar. Hayotiy voqealarga asoslangan sujetlar. Sujetda badiiy to‘qimaning ahamiyati. Sujetning tarkibiy qismlari. Ekspozitsiya, voqealar tuguni, voqealar rivoji, voqealarning avj nuqtasi, voqealar yechimi.

6-mavzu: Badiiy asar tili. Badiiy, adabiy, umumxalq tili. Muallif, hikoyachi, personaj nutqi. Tavsiflash vositalari. Maxsus leksik qatlamlar.

7-mavzu: She’riy asarning o‘ziga xosligi. She’r tuzilishi. She’r ritmini hosil qiluvchi bo‘g’in, turoq, vazn kabilar. To‘liq, och, ichki qofiya, zulqofiyatayn. Rukn. Bahr. Band.

8-mavzu: She’riy sistemalar. Aruz she’r tizimi. Barmoq she’r tizimi. O‘zga she’r yo‘llari. Erkin, sarbast, oq she’r.

9-mavzu: Adabiy turlar epos, lirika, drama. Epik tur janrlari. Epik tur. Roman, qissa, hikoya janrlari.

10-mavzu: Lirik va dramatik turlar va ularning janrlari. Lirik turda tuyg’ular rivoji. G’azal, ruboiy, tuyuq kabi she’riy janrlar. Dramatik tur obe’kti. Tragediya, drama, komediya janrlari. Xalq og’zaki ijodi janrlari.

11-mavzu: Badiiy tasvir va ifoda vositalari. Tasvir va ifoda vositalari haqida umumiy tushuncha. Tildan foydalanishda normadan “og‘ish” tushunchasi va uning turlari. Tasviriylik va ifodaviylikni kuchaytirish. Trop va uning asosiy turlari.

12-mavzu: Badiiy uslub va ijodiy metod. Adabiy oqimlar. Metod – hayot hodisalarini tanlash, ularga muayyan dunyoqarash asosida yondashish, talqin qilish yo’li. Ijodiy uslublar: romantizm, realizm. Klassitsizm yo‘nalishi. Sentimentalizm, naturalizm, syurralizm, ekzistensializm, simvolizm. Modern adabiyot. Ijodkor uslubi.

III. Seminar mashg‘ulotlar uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Adabiyotshunoslik – fanining predmeti, maqsad vazifasi.
2. Adabiyotshunoslik fanining tarkibiy qismlari.
3. Badiiy obraz va uning xususiyatlari, turlari.
4. Badiiy asarda mavzu va g’oya, mazmun va shakl.
5. Badiiy asar sujeti va uning turlari.
6. Badiiy asar kompozitsiyasi.
7. Badiiy asar tili.
8. She’riy asarning o‘ziga xosligi. She’r tuzilishi, aruz, barmoq va erkin she’riy sistemalar.

	9. Epik, tur va uning janrlari. 10. Lirik va dramatik tur va ularning janrlari. 11. Badiiy tasvir vositalari. 12.Ijodiy metod va adabiy oqimlar. **IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar** *Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshirislar:* 1.Sharq klassik adabiyotida adabiy-tanqidiy fikrlar taraqqiyoti 2.G'arb mumtoz adabiyotida adabiy-tanqidiy qarashlar taraqqiyoti 3. Istiqlol va bugungi adabiy-estetik qarashlar 4. Adabiyotning umumiy xususiyatlari 5.Hayot va adabiyot 6.Adabiyotning tasvir obyekti, predmeti, vazifasi 7.Badiiy psixologiz 8.Ijodiy jarayon 9.Maxsus leksik boyliklar 10.Badiiy – tasvir vositalari 11.Poetik sintaksis 12.She'riy san'atlar 13.Qofiya saboqlari va unsurlari 14.Mumtoz qofiya tiplari va turlari 15.Qofiya san'atlari 16.Eposning kichik janrlari 17.A.Qodiriyning «O'tgan kunlar» romanida syujet bo'laklari 18.«O'tgan kunlar»da avtor nutqi va uning xususiyatlari 19.A.Qahhorning «Bemor» hikoyasi kompozitsiyasi 20.A.Qahhorning «Sinchalak» qissasida ruhiyat tasviri 21.Odil Yoqubovning «Ulug'bek xazinasi» romanida obrazlar tasnifi 22.P.Qodirovning «Yulduzli tunlar» romanida hayotiy va badiiy haqiqat 23.«Muvozanat» romanida uch do'st obrazlari 24.Muhammad Yusuf ijodida xalqchillik 25.Hozirgi she'riyat haqidagi bahslar tahlili 26.«Dunyoning ishlari» qissasida o'xshatish san'ati 27.Usmon Azim she'riyati va qo'shiq san'ati 28.Zulfiya she'riyatida vafo pafosi 29.H.Olimjonning «O'zbekiston» she'ri tahlili 30.Nazar Eshonqul hikoyalari tahlili
3.	**V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan komnetensiyalar)** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: Darslik va o'quv qo'llanmalarning boblari va mavzularini o'rganish. Bunday ish natijalari seminar, kollokviumlarda hamda referatlar va individual berilgan topshiriqlar orqali ***tasavvurga ega bo'lishi kerak;*** **(bilim)** Tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruza qismlarini o'zlashtirish. Bunda

	o'qituvchi asosiy materialning bayon qilinishiga alohida ahamiyat berishi lozim bo'ladi. Bunday ish natijalari reyting nazoratining muvofiq bosqichlarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi***; **(ko'nikma)** Adabiyotshunoslik fanining qoidalarini mustahkamlash bo'yicha manbalarni o'rganish, ularni tahlil qilish, usullarini qo'llash, turkologiyaga doir muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.*** **(malaka)**
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • Ma'ruzalar; • Interfaol keys-stadi; • Amaliy (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar, tahlillar); • Guruhlarda ishlash; • Taqdimotlarni qilish; • Individual loyihalar; • Jamoa bo'lib ishlash va himoya uchun loyihalar.
5.	**VII. Kreditni olish uchun talablar:** Oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni muvaffaqiyatli topshirish.
6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. Бобоев Т. Адабиётшунослик асослари. – Т., «Ўзбекистон», 2002. 2.Умуров Ҳ. Адабиётшунослик назарияси. – Т., Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 2004. 3. Қуронов Д. Адабиётшуносликка кириш.-Т.: «Халқ мероси» нашриёти, 2004. 4. Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. –T., Akademnashr, 2018. 5. Ulug'ov A. Adabiyotshunoslik nazariyasi. –T., 2018. **Qo'shimcha adabiyotlar** 1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Тошкент: "Ўзбекистон" НМИУ, 2017. – 29 б. 2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Тошкент: "Ўзбекистон" НМИУ, 2017. – 47 б. 3. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Тошкент: "Ўзбекистон" НМИУ, 2017. – 485 б. 4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида" ги ПФ-4947-сонли Фармони.

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.

5. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил якунлари ва 2017 йил истиқболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутқи. // Халқ сўзи газетаси. 2017 йил 16 январь, №11.
6. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2014. – 46.
7. Адабиёт назарияси. Икки жилдлик.-Т.: «Фан», 1978-1979.
8. Арасту. Поэтика. Аҳлоқи кабир-Т.: «Янги аср авлоди», 2004.
9. Султонов И. Адабиёт назарияси.-Т.: «Ўқитувчи», 2002.
10. Фитрат. Адабиёт қоидалари.-Т.: «Ўқитувчи»,1995.
11. Валихўжаев Б. Ўзбек адабиётшунослиги тарихи. – Тошкент, «Ўзбекистон», 1993.
12. Худойбердиев Э. Адабиётшуносликка кириш. – Т., «ЎАЖБНТ» маркази, 2003.
13. Қўшжонов М. Ҳаёт ва маҳорат. – Т., Ўзадабийнашр, 1962.
14. Умуров Ҳ. Бадиий ижод мўъжизалари. – С., 1992.
15. Умуров Ҳ. Таҳлил чизгилари. – Т., “Муҳаррир”, 2014.
16. Umurov H. Badiiy ijod asoslari.– Samarqand, SamDU nashri, 2019.
17. Умуров Ҳ. Носиров А. “Адабиётшунослик назарияси” курс иши мавзулари ва мустақил таълим топшириқлари. – Самарқанд, 2019.
18. Поспелов Г.Н. Проблемы исторического развития литературы.-М.: 1972.
19. Хализев В. Е. Теория литературы. Учебник.-М.: «Высшая школа», 1999.
20. Уэллек Р., Уоррен О. Теория литературы.-М.: «Искусство», 1978.

Axborot manbaalari

http://ziyonet.uz
http://natlib.uz
http.www.bukinistu.ru

7.	Samarqand davlat chet tillar instituti tomonidan ishlab chiqilgan va institut Kengashining 2024-yil “____” _____ dagi “____”-sonli bayoni bilan tasdiqlangan.

8.	**Fan/modul uchun mas‘ul:** Xalova M.A.– SamDChTI, “O‘zbek tili va adabiyoti” kafedrasi dotsenti (PhD)
9.	**Taqrizchilar:** Jabborova D. - SamDU, “Istiqlol davri adabiyoti va adabiyot nazariyasi” kafedrasi dotsenti (PhD) Pardayeva I. - SamDChTI, “O‘zbek tili va adabiyoti” kafedrasi dotsenti (PhD)